

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

ПАХНЕНКО ОЛЕНА МИХАЙЛІВНА

УДК [368.029:336.763](043.3)

**УПРАВЛІННЯ КАТАСТРОФІЧНИМИ СТРАХОВИМИ
РИЗИКАМИ ПРИ ФОРМУВАННІ КОНВЕРГЕНТНОЇ
МОДЕЛІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Козьменко Ольга Володимирівна,
Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”,
професор кафедри економічної кібернетики

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України
Внукова Наталія Миколаївна,
ДВНЗ “Харківський національний економічний
університет” (м. Харків), завідувач кафедри
управління фінансовими послугами;
кандидат економічних наук,
Залетов Олександр Миколайович,
Ліга страхових організацій України (м. Київ),
Заступник Голови Ради Ліги страхових
організацій України

Захист дисертації відбудеться “ ____ ” червня 2012 р. о 15.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий “ ____ ” травня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах зростання обсягів економічних збитків, завданих природними і техногенними катастрофами, перед страховими компаніями постають завдання, пов'язані із забезпеченням більш повного покриття існуючих та прийняттям на страхування нових видів катастрофічних ризиків. Такі ризики є найбільш проблемними для страхових компаній у плані створення ефективної системи управління, яка не може обмежуватися використанням лише традиційних методів передачі страхових ризиків (перестрахованням).

Паралельно з розвитком зазначених процесів відбувається формування конвергентної моделі фінансового ринку, інтеграція його сегментів, що перетворює фондовий ринок на потужне джерело фінансових ресурсів для відшкодування катастрофічних збитків та забезпечує підґрунтя для формування нових видів фінансових інструментів – цінних паперів, пов'язаних з договорами страхування.

Таким чином, виникає об'єктивна потреба в узагальненні та систематизації підходів до ідентифікації методів та інструментів управління катастрофічними страховими ризиками, їх удосконаленні та визначенні ролі фондового ринку у фінансовому забезпеченні покриття страхових ризиків.

Основні теоретико-методологічні засади та практичні аспекти управління ризиками у страхуванні відображені у роботах таких вітчизняних дослідників, як В. Д. Базилевич, І. О. Бланк, Н. М. Внукова, О. О. Гаманкова, О. М. Залетов, М. С. Клапків, О. В. Козьменко, Г. В. Кравчук, С. С. Осадець, Т. А. Ротова, Н. В. Ткаченко та інші. Значну увагу питанням ризик-менеджменту страхових компаній, та зокрема різним аспектам управління страховими ризиками, приділяють у своїх працях також російські та інші зарубіжні дослідники, такі як І. Т. Балабанов, Д. Бланд (D. Bland), В. В. Глущенко, Р. В. Клейн (R. W. Klein), К. Є. Турбіна, Е. А. Уткін, В. В. Шахов тощо. Дослідженням нових інструментів управління страховими ризиками, що отримали розвиток внаслідок формування конвергентної моделі фінансового ринку, займаються такі науковці, як М. П. Вотман (M. P. Wattman), Р. В. Горвет (R. W. Gorvett), Д. Д. К'юмінз (D. J. Cummins), Е. Майкл-Кер'ян (E. Michel-Kerjan) тощо.

Незважаючи на зростаючу популярність інструментів фондового ринку, що використовуються як альтернатива перестраховим операціям для перерозподілу катастрофічних ризиків, в Україні дані інструменти поки що не розглядалися науковцями і практичного застосування не отримали. Недостатньо дослідженими залишаються методологічні аспекти впровадження сек'юритизації катастрофічних ризиків та розширення участі страхових компаній у покритті збитків, що завдаються стихійними лихами та техногенними аваріями. Натомість, основну роль у компенсації збитків від катастроф виконують державні резервні фонди, що негативно позначається на ефективності ринкових важелів регулювання економіки, підвищує податковий тиск на суб'єктів господарювання, створює диспропорції у перерозподілі бюджетних ресурсів.

Актуальність вирішення вищезазначених проблем та недостатній рівень його теоретико-методологічного обґрунтування у вітчизняних наукових дослідженнях обумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили її мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узгоджується з пріоритетними напрямами наукових розробок, які здійснювалися в рамках науково-дослідних тем ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”: “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (номер державної реєстрації 0102U006965) і “Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку” (номер державної реєстрації 0107U01213).

До звітів за даними темами увійшли пропозиції дисертанта щодо: розширення ролі фондового ринку та забезпечення використання його потенціалу у процесі рефінансування активів фінансових посередників та сек'юритизації страхових ризиків; формування державно-приватного партнерства у сфері управління ризиками катастроф та удосконалення нормативно-правової бази для забезпечення можливості застосування в Україні механізму сек'юритизації страхових ризиків.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретико-методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо управління катастрофічними страховими ризиками на основі застосування механізму їх сек'юритизації в умовах формування конвергентної моделі фінансового ринку.

Поставлена мета дисертаційного дослідження зумовила доцільність вирішення таких завдань:

- узагальнити теоретичні підходи до сутності ризиків, їх класифікації, визначення особливостей катастрофічних ризиків та критеріїв прийняття їх на страхування;
- проаналізувати та систематизувати теоретико-методологічні підходи до управління страховими ризиками;
- ідентифікувати основні фактори і передумови формування конвергентної моделі фінансового ринку, розглянути нові підходи до управління катастрофічними страховими ризиками, що виникли в результаті конвергенції сегментів фінансового ринку;
- дослідити сутність сек'юритизації та розглянути теоретичні засади здійснення сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків;
- розглянути практичні аспекти організації угод сек'юритизації страхових ризиків за ключовими характеристиками облігацій катастроф;
- визначити особливості фінансування збитків від катастроф в Україні та дослідити роль страхових компаній у їх покритті;
- розробити науково-методичний підхід до формування оптимальної структури фінансових джерел покриття збитків від стихійних лих;
- запропонувати методичні засади оцінки потенціалу фондового ринку для забезпечення можливостей застосування механізму сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків;
- обґрунтувати напрямки удосконалення системи державного регулювання у сфері страхування катастрофічних ризиків в Україні.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають в процесі управління катастрофічними ризиками, прийнятими на страхування.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади, методичні та практичні рекомендації щодо управління катастрофічними страховими ризиками при формуванні конвергентної моделі фінансового ринку.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження виступають фундаментальні положення теорії фінансів та страхування, а також наукові праці з питань функціонування фондового ринку та управління ризиками катастроф.

У процесі наукового дослідження, зважаючи на поставлені завдання, були використані такі загальнонаукові методи: аналіз і синтез (при визначенні порядку та особливостей управління ризиками, що приймаються на страхування), логічне узагальнення (при уточненні сутності досліджуваних економічних категорій), порівняльний аналіз (при виділенні спільних і відмінних характеристик банківської та страхової сек'юритизації), статистичний аналіз (при визначенні тенденцій розвитку ринку облігацій катастроф та оцінці динаміки страхування катастрофічних ризиків в Україні), експертних оцінок (при дослідженні інвестиційних характеристик облігацій катастроф та оцінці їх інвестиційної привабливості), моделювання (при оцінці потенціалу фондового ринку), а також метод Фібоначчі (при розробці підходу до максимізації страхового покриття збитків від стихійних лих в Україні).

Інформаційну і фактологічну базу наукового дослідження склали законодавчі та нормативно-правові акти з питань регулювання діяльності страхових компаній, статистичні та аналітичні дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Міністерства з надзвичайних ситуацій України, Державного комітету статистики України, матеріали інформаційно-аналітичних видань, перестрахового товариства "Swiss Re", Європейської страхової асоціації (CEA), а також наукові публікації вітчизняних та закордонних дослідників з питань страхування та перестраховування.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у розвитку теоретичних засад та науково-методичного інструментарію управління катастрофічними страховими ризиками на основі використання механізму їх сек'юритизації.

Серед найбільш вагомих наукових результатів даного дисертаційного дослідження варто виділити наступні:

вперше:

- розроблено науково-методичний підхід до оптимізації джерел відшкодування збитків від природних катастроф з урахуванням завдання максимізації обсягів страхового покриття катастрофічних ризиків за рахунок використання ресурсів фондового ринку. При цьому здійснюється оцінка економічного ефекту від сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків, як джерела зниження витрат на залучення додаткових фінансових ресурсів для покриття катастрофічних збитків, та обґрунтовуються організаційно-інституційні засади впровадження механізму сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків в Україні;

удосконалено:

- визначення сек'юритизації як виду структурованого фінансування, що виник в результаті конвергентних процесів на фінансовому ринку, та полягає у використанні місткості ринку капіталу з метою рефінансування активів або покриття фінансових зобов'язань суб'єктів економічних відносин. При цьому, на відміну від усталеного трактування, 1) враховується можливість здійснення сек'юритизації страхових зобов'язань; 2) перелік суб'єктів, що використовують сек'юритизацію, не обмежується лише банківськими установами; 3) робиться акцент на основному чиннику розвитку сек'юритизації – формуванні конвергентної моделі фінансового ринку;
- методичні засади оцінки потенціалу фондового ринку на базі розрахунку узагальнюючого показника за трьома групами факторів (обсяги торгів за видами цінних паперів, кількість фондових посередників, макроекономічні показники обсягів чистого заощадження та капітальних трансфертів). При цьому рівень потенціалу фондового ринку за кожним фактором запропоновано визначати як різницю між сумою максимального значення фактора за період і його середньоквадратичного відхилення та фактичними значеннями аналізованих факторів. Дана новація дає змогу визначити достатність фінансових ресурсів внутрішнього фондового ринку для проведення операцій сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків;
- класифікацію методів управління страховими ризиками з огляду на виділення такої класифікаційної ознаки, як характер участі страхових компаній у формуванні покриття страхових ризиків (утримання, передача або фінансування ризику) та розширення відповідного переліку інструментів управління страховими ризиками за рахунок включення до нього цінних паперів та деривативів, пов'язаних із договорами страхування;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні засади організації та здійснення управління страховими ризиками, яке включає визначення послідовності та змісту основних етапів та враховує можливості застосування інструментів фондового ринку для передачі страхових ризиків;
- методичні підходи до аналізу інвестиційної привабливості облігацій катастроф на основі дослідження їх ролі у диверсифікації інвестиційного портфеля інституційних інвесторів та ідентифікації основних ризиків застосування операцій сек'юритизації страхових ризиків;
- теоретичне підґрунтя державного регулювання і нагляду у сфері страхування катастрофічних ризиків на основі обґрунтування необхідності впровадження обов'язкового страхування майна від стихійних лих, визначення основних засад організації державно-приватного партнерства у сфері управління ризиками природних катастроф та доопрацювання нормативно-правової бази для забезпечення можливості застосування в Україні механізму сек'юритизації страхових ризиків.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні теоретичних висновків і практичних рекомендацій для підвищення ефективності

управління катастрофічними страховими ризиками при формуванні конвергентної моделі фінансового ринку.

Пропозиції дисертанта щодо оптимізації джерел відшкодування збитків від катастроф за рахунок розширення обсягів їх страхового покриття використовуються в діяльності Ліги страхових організацій України (довідка від 17.04.2012 № 158/III-6); щодо удосконалення процесу управління страховими ризиками – в діяльності ПАТ “Страхова компанія “Універсальна” (довідка від 09.09.2011 № 474); щодо проведення оцінки потенціалу фондового ринку при аналізі можливостей розміщення боргових цінних паперів страхової компанії – в діяльності НАСК “Оранта” (довідка від 20.01.2011 № 058/16); щодо розширення використовуваного страховими компаніями переліку інструментів управління страховими ризиками – в діяльності ТДВ “Страхова компанія “Альфа-гарант” (довідка від 29.10.2011 № 196/12).

Результати наукових розробок використовуються у навчальному процесі ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” при викладанні дисциплін: “Страхування”, “Страхові послуги”, “Фінансовий ринок”, “Ринок фінансових послуг” (акт від 20.02.2012).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою роботою. Наукові положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження оприлюднені, обговорювались і отримали схвальну оцінку на науково-практичних конференціях, серед яких: V Всеукраїнська науково-практична конференція “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика” (2010 р., м. Суми); Міжнародна конференція “Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України” (2010 р., м. Одеса); Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (2010–2011 рр., м. Суми); Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю молодих вчених та студентів “Розвиток економіки України в умовах глобалізації” (2011 р., м. Харків); XIV Міжнародна науково-практична конференція аспірантів і студентів “Проблеми развития финансовой системы Украины в условиях глобализации” (2012 р., м. Сімферополь); I Міжнародна науково-практична конференція “Проблеми державного управління фінансово-економічною системою національної економіки” (2012 р., м. Донецьк).

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження опубліковано у 16 наукових працях загальним обсягом 7,29 друк. арк., з яких особисто автору належать 5,2 друк. арк., у тому числі 1 колективна монографія, 8 статей у фахових виданнях, 7 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації – 286 сторінок, у т.ч. на 123 сторінках розміщено 27 таблиць, 43 рисунки, 15 додатків та список літератури з 241 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, визначено зв'язок дисертації з науковими програмами і темами, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі **“Теоретико-методологічні основи управління страховими ризиками при розвитку конвергентних процесів на фінансовому ринку”** досліджено сутність катастрофічних страхових ризиків, узагальнено теоретико-методологічні підходи до управління страховими ризиками та визначено сучасні тенденції щодо використання альтернативних інструментів управління страховими ризиками, які виникають на тлі формування конвергентної моделі світового фінансового ринку.

На основі систематизації наукових поглядів щодо трактування поняття **“ризик”** з позиції його характеристики як основоположної категорії страхування вказується на необхідність розгляду ризику як двовимірної величини, що, з одного боку, характеризує ймовірність настання страхової події, а з іншого – обсяги збитків від її настання.

На основі аналізу видів ризиків за ознакою величини збитків визначено, що катастрофічні ризики є найбільш небезпечними з точки зору впливу на фінансову стійкість страхових компаній, оскільки можуть бути відшкодовані лише частково, а для їх покриття необхідним є залучення фінансових ресурсів із багатьох джерел.

В роботі відзначено, що поняття катастрофічного ризику та ризику катастроф не завжди є тотожними. Їх ідентифікація здійснюється за різними класифікаційними ознаками – відповідно, розміру збитку від ризику та причини його виникнення. Враховуючи, що катастрофічний за обсягами збитків ризик в переважній більшості зумовлюється катастрофою, то в даному аспекті їх ототожнення є можливим.

Забезпечення страхування катастрофічних ризиків можливе лише у випадку їх відповідності основним та додатковим критеріям прийняття ризиків на страхування. До основних критеріїв віднесені випадковість та кількісна вимірюваність ризиків, до додаткових – однозначність, легітимність, економічна виконуваність, взаємність та незалежність ризиків.

Прийняття катастрофічних ризиків на страхування передбачає застосування комплексу заходів щодо управління такими ризиками – мінімізації рівня даних ризиків або зменшення збитків від настання страхових випадків. У роботі встановлено зв'язок між реалізацією зазначених заходів із різними аспектами діяльності страхової компанії (проведенням актуарних розрахунків, управлінням структурою страхового портфеля, резервною політикою) та обґрунтовано потребу у застосуванні системного підходу до управління страховими ризиками.

Формалізація процесу управління страховими ризиками дозволила ідентифікувати два основні блоки управлінських заходів стосовно впливу на страхові ризики. Перший блок включає: сукупність підготовчих дій, пов'язаних

із визначенням загальної мети страхової діяльності конкретного страховика; встановлення переліку ризиків, що можуть бути взяті на страхування; діяльність страхових компаній з аналізу та оцінки ризиків, що передаються їм на страхування від фізичних та юридичних осіб – страхувальників. Результатом виконання підготовчих дій щодо управління страховими ризиками є прийняття рішення про взяття ризику на страхування (повністю чи частково) або його відхилення, визначення умов страхування та підписання договору. Другий блок управлінських заходів стосується безпосередньо вибору та реалізації методів впливу на ризики, прийнятих страховиком за договорами страхування.

Узагальнення методів управління страховими ризиками відповідно до часу реалізації управлінських дій дало змогу виділити наступні види заходів впливу на ризики після прийняття їх на страхування: проведення превентивних заходів, формування страхових резервів, здійснення операцій перестраховання та застосування альтернативних інструментів управління страховими ризиками. Формування останніх стало можливим завдяки розвитку конвергентних процесів між сегментами фінансового ринку, що проявляються у поступовому їх зближенні та взаємопроникненні, а також у формуванні спільних рис їх функціонування, застосовуваних інструментів, технологій тощо.

У роботі виокремлено дві групи факторів зближення страхового ринку і ринку капіталу в контексті формування конвергентної моделі розвитку фінансового ринку: 1) фактори, що забезпечили можливість конвергенції – передумови конвергенції (розвиток інформаційних технологій, загальні глобалізаційні процеси в економіці, спрямованість на максимізацію вартості акціонерного капіталу, розвиток технологій ризик-менеджменту) та 2) фактори, що визначили необхідність конвергенції (циклічність перестрахового ринку, недостатня фінансова місткість страхового ринку, розвиток нових видів ризиків, зростання частоти і масштабності катастроф).

Проведене дослідження еволюції розвитку альтернативних інструментів управління страховими ризиками дозволило виділити види цінних паперів та похідних фінансових інструментів, пов'язаних з договорами страхування: облігації катастроф, облігації екстремальної смертності, варанти страхових збитків, катастрофічні свопи, перестрахові сайдкари, обмежене перестраховання, катастрофічні фондові опціони “пут” та інші. У роботі доведено, що найбільше поширення у світовій практиці отримали облігації катастроф, що являють собою вид цінних паперів, погашення основної суми та виплата відсотків за якими залежить від факту настання визначеної катастрофічної події.

На основі узагальнення підходів до класифікації методів управління страховими ризиками, а також враховуючи появу нових інструментів управління ними, основними методами управління страховими ризиками залежно від характеру участі страхової компанії у відшкодуванні збитків від них автором виокремлено утримання, фінансування та передачу ризику (рис. 1).

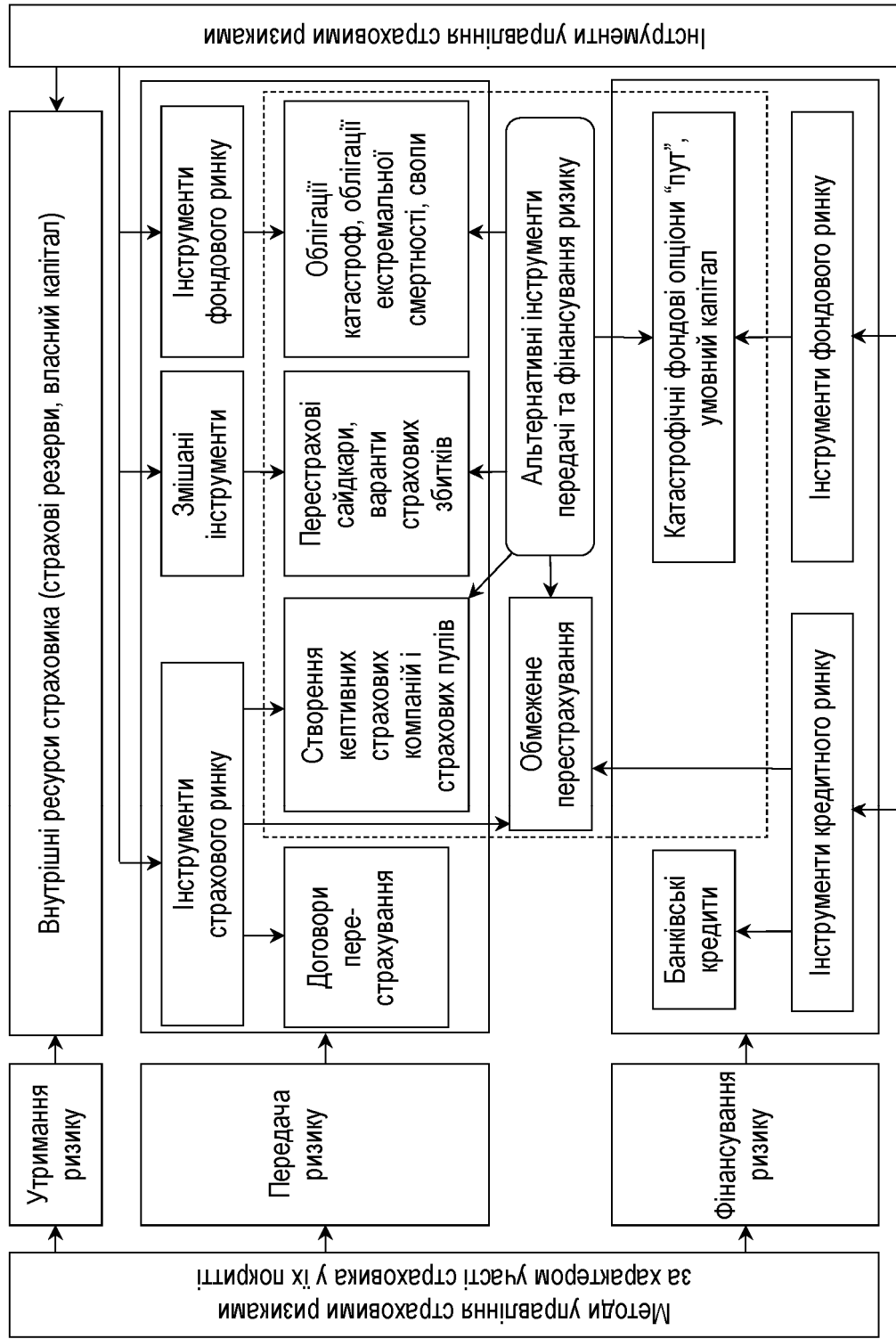

Рисунок 1 – Методи та інструменти управління страховими ризиками за характером участі страхової компанії у їх покритті

Автором наголошується, що застосування інструментів фондового ринку при управлінні катастрофічними страховими ризиками має ряд переваг, що виявляються у можливості отримання доступу страхових компаній до ресурсів ринку капіталу, мінімізації впливу циклічних коливань на перестраховому ринку, забезпеченні більш повного фінансування катастрофічних збитків.

У другому розділі **“Теоретичні і практичні засади управління катастрофічними страховими ризиками”** досліджено функціонування механізму сек’юритизації катастрофічних страхових ризиків, проаналізовано методологічні та практичні аспекти організації випуску облігацій катастроф, розглянуто особливості фінансування збитків від катастроф в Україні та досліджено роль страхового ринку у їх покритті.

На основі узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності поняття “сек’юритизація” автором зроблено висновок про необхідність розгляду даного поняття у двох основних аспектах – з точки зору розширення ролі ринку капіталу та з позиції проведення рефінансування активів.

У роботі пропонується розглядати сек’юритизацію як такий вид структурованого фінансування, що виник у результаті конвергентних процесів на фінансовому ринку та полягає у використанні місткості ринку капіталу з метою рефінансування активів або покриття фінансових зобов’язань суб’єктів економічних відносин.

Проведений порівняльний аналіз банківської та страхової сек’юритизації дозволив ідентифікувати наступні їх спільні риси: обов’язковість створення спеціалізованого посередника на фондовому ринку (SPV); передача з балансу частини активів/зобов’язань, що сек’юритизуються; забезпечення додаткових гарантій виконання зобов’язань за облігаціями. Виділено принципові відмінності проведення сек’юритизації страхових зобов’язань, а саме: відбувається забезпечення майбутньої потреби у фінансових ресурсах; отримання страховою компанією коштів, акумульованих за рахунок емісії облігацій катастроф, є можливим тільки після настання визначеної страхової події.

У дисертаційному дослідженні виокремлено й охарактеризовано основні етапи здійснення сек’юритизації страхових ризиків (рис. 2). При цьому: визначено механізм взаємодії основних та додаткових учасників сек’юритизаційних угод; ідентифіковано основні параметри, якими визначаються особливості емісії та обігу облігацій катастроф: процентна ставка, обсяг емісії, термін обігу облігацій, умови погашення і тип тригера (показник, при досягненні чи перевищенні якого страхова компанія отримує право на відшкодування збитків за рахунок коштів, акумульованих при розміщенні облігацій катастроф).

У роботі з’ясовано, що найбільшого поширення у зарубіжних країнах протягом останніх років набули мультиризикові облігації катастроф, які забезпечують покриття одночасно декількох видів ризиків. Переважна більшість випусків облігацій катастроф здійснюється в середньому на термін 3 роки з урахуванням пролонгації та переукладання договорів страхування, з обсягом емісії від 50 млн доларів США та забезпечує інвесторам дохідність вищу, ніж корпоративні

облігації, за рахунок виплати частки страхових премій. Основною перевагою облігацій катастроф, як боргових цінних паперів, визначено можливість їх використання для зниження кредитних ризиків та забезпечення диверсифікації інвестиційного портфеля, що пов'язано із нижчою кореляцією між змінами доходності та ліквідності облігацій катастроф та циклічністю фондового ринку внаслідок прив'язки даних цінних паперів до договорів страхування.

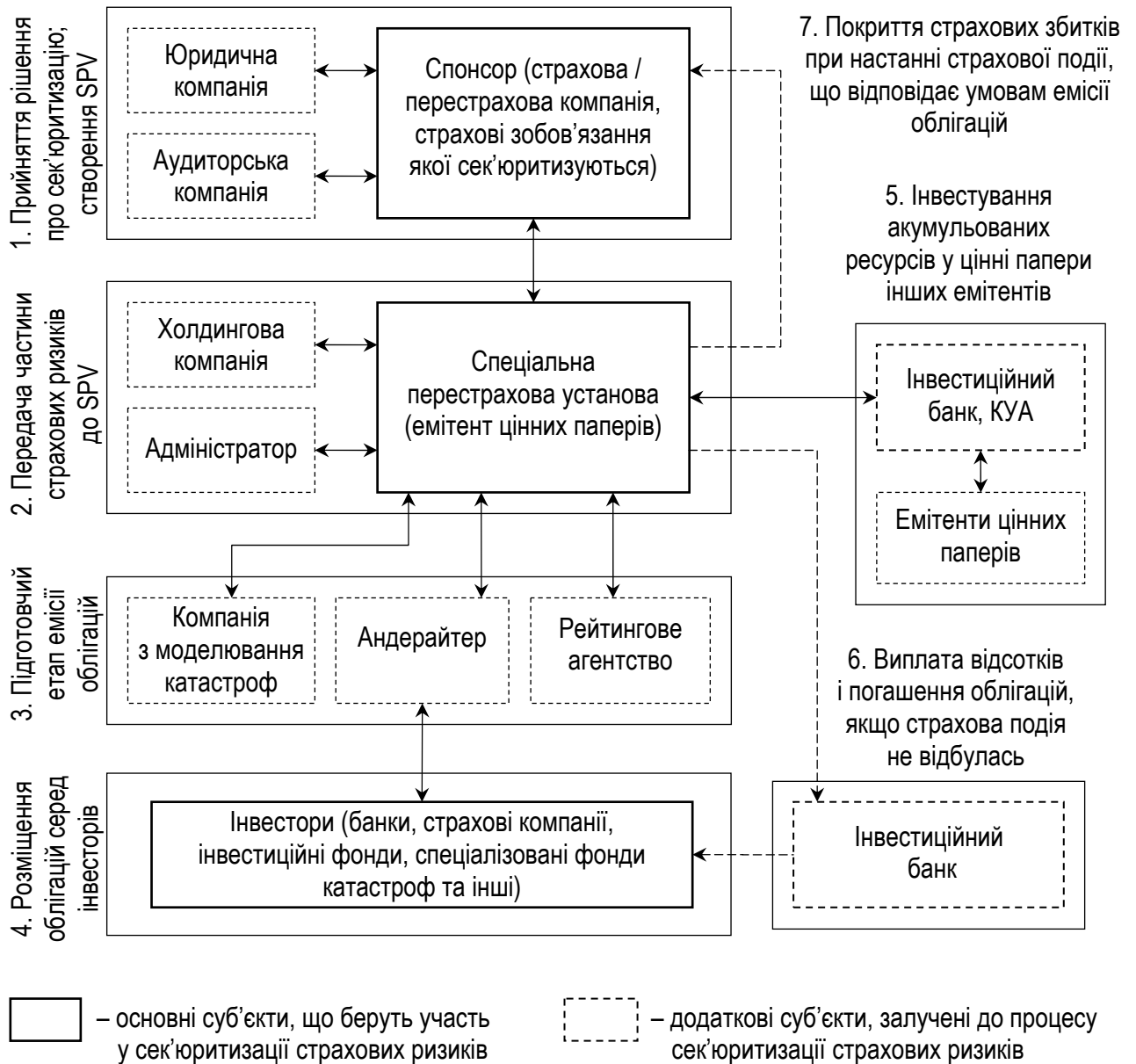

Рисунок 2 – Організація процесу сек'юритизації страхових зобов'язань за основними етапами її здійснення та суб'єктами

Автором підкреслюється, що можливість встановлення різних типів тригерів за облігаціями катастроф дозволяє збалансувати інтереси інвесторів і страхових компаній та забезпечити оптимальне співвідношення між базисним та моральним ризиками, притаманними даним цінним паперам (табл. 1).

Таблиця 1 – Співвідношення базисного та морального ризиків в облігаціях катастроф з різним типом тригера

Вид та рівень ризику		Базисний ризик		
		Низький	Середній	Високий
Моральний ризик	Низький	–	Галузеві тригери	Параметричні тригери
	Середній	–	Змодельовані тригери	–
	Високий	Компенсаційні тригери	–	–

У роботі здійснено аналіз основних типів ризиків стихійних явищ і техногенних аварій в Україні та проведено дослідження вітчизняної практики відшкодування збитків, заподіяних надзвичайними ситуаціями. Автором визначено, що основним джерелом покриття таких збитків є кошти державних резервних фондів, тоді як частка страхового покриття катастрофічних ризиків є надзвичайно низькою. Використання бюджетних коштів для відшкодування збитків від катастроф в Україні обмежується встановленням граничної величини обсягу резервного фонду в розмірі 1 % від суми видатків загального фонду відповідного бюджету.

Встановлено, що формування страхового покриття збитків від катастроф частково забезпечується здійсненням обов'язкового страхування майна у розрізі наступних видів страхування від стихійних лих: обов'язкове страхування тварин, врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень (було обов'язковим до 2009 р.), страхування ліній електропередач та перетворюючого обладнання передавачів електроенергії тощо. Стосовно ризиків техногенних аварій обов'язковими видами страхування є: страхування цивільної відповідальності оператора ядерної установки за ядерну шкоду, яка може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту; страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки; страхування відповідальності суб'єктів перевезення на випадок настання негативних наслідків при перевезенні небезпечних вантажів.

Добровільне страхування майна від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ в Україні, на думку дисертанта, є недостатньо розвиненим (табл. 2), що свідчить про низьку зацікавленість як страхувальників, так і страхових компаній у покритті збитків від катастроф та необхідність державної підтримки розвитку даного виду страхування.

У роботі підкреслено, що незважаючи на поступове зменшення загальної кількості надзвичайних ситуацій, що відбуваються на території України протягом останніх років, загальні економічні збитки від них залишаються на високому рівні. Крім того, існують ризики виникнення катастроф як техногенного, так і природного характеру, що характеризуються високим потенційним обсягом економічних збитків від них (наприклад, ризики повеней).

Таблиця 2 – Основні показники страхування вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ в Україні протягом 2005–2010 рр.

Найменування показника	Значення показника за роками					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Валові страхові премії, млн грн.	1 215,8	1 589,8	1 851,6	2 209,4	2 124,4	3 029,8
Валові премії зі страхування від стихійних лих до загальних валових премій по ринку, %	9,5	11,5	10,3	9,2	10,4	13,1
Чисті страхові премії, млн грн.	759,6	927,1	1 142,9	1 204,6	931,0	1 156,3
Чисті премії зі страхування від стихійних лих до загальних чистих премій по ринку, %	10,1	10,6	9,3	7,5	7,4	8,7
Страхові виплати (валові), млн грн.	21,7	45,8	239,1	326,2	165,6	187,9
Рівень валових страхових виплат, %	1,8	2,9	12,9	14,8	7,8	6,2
Страхові виплати (чисті), млн грн.	21,0	42,9	237,6	321,3	160,0	177,0
Рівень чистих страхових виплат, %	2,8	4,6	20,8	26,7	17,2	15,3

У третьому розділі “Розвиток інструментів управління катастрофічними ризиками з використанням переваг конвергентної моделі фінансового ринку” розроблено науково-методичний підхід до оптимізації джерел фінансування збитків, завданих стихійними лихами, та оцінки економічного ефекту від застосування сек’юритизації катастрофічних страхових ризиків; досліджено організаційно-інституційні основи впровадження в Україні механізму сек’юритизації катастрофічних страхових ризиків та використання потенціалу вітчизняного фондового ринку для їх покриття; розроблені пропозиції щодо забезпечення ефективності співпраці державних структур та страхових компаній у сфері відшкодування збитків від катастроф.

Оптимізацію джерел відшкодування збитків від природних катастроф автором запропоновано здійснювати шляхом збільшення обсягів страхового покриття катастрофічних ризиків за рахунок залучення фінансових ресурсів фондового ринку шляхом випуску та розміщення облігацій катастроф (рис. 3).

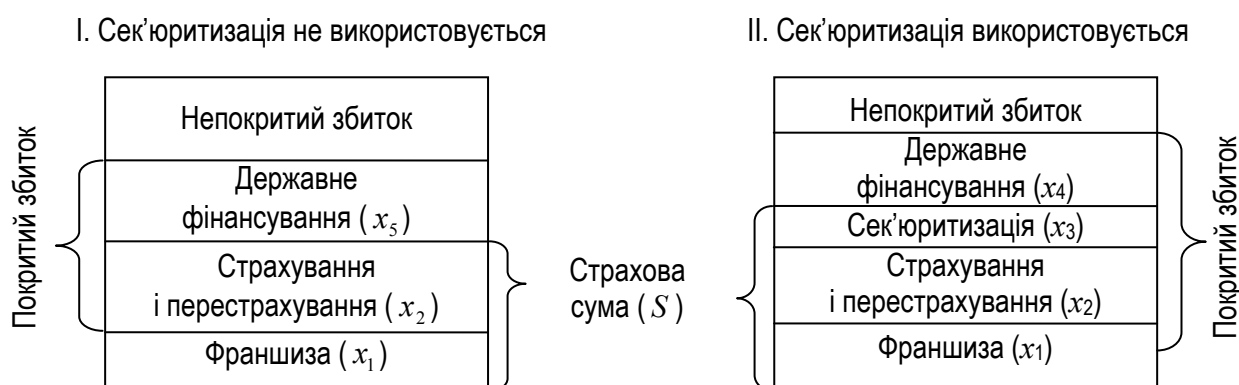

Рисунок 3 – Ілюстрація джерел відшкодування збитків від катастроф без застосування і з застосуванням інструментів фондового ринку

Автором розроблена економіко-математична модель максимізації розміру страхової відповідальності страхових компаній за катастрофічними ризиками з урахуванням обмежень, пов'язаних із фактичною місткістю страхового і фондового ринків та необхідністю здійснення витрат на обслуговування емісії облігацій катастроф:

$$S = x_1 + x_2 + x_3 \rightarrow \max$$

$$\begin{cases} x_1 \geq 0,005S \\ x_1 \leq 0,05S \\ x_1 + x_2 \leq 0,1V_{ins} \end{cases} \quad \begin{cases} x_3 \geq E \\ x_3 \leq V_b \\ x_1, x_2, x_3 \geq 0 \end{cases} \quad (1)$$

де S – страхова сума; x_1 – франшиза; x_2 – обсяг покриття ризику на страховому ринку (виплата страхових відшкодувань); x_3 – покриття ризику на фондовому ринку (сек'юритизація); V_{ins} – максимально можливий обсяг страхового покриття усіх ризиків non-life страхування, що визначається показниками розміру сплаченого статутного капіталу та сформованих технічних резервів страхових компаній; E – мінімальний економічно обґрунтований обсяг емісії облігацій катастроф; V_b – максимально можливий обсяг розміщення облігацій катастроф на фондовому ринку, що визначається виходячи із фактичних показників обсягів первинного розміщення корпоративних облігацій.

Оцінка економічного ефекту від застосування механізму сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків залежно від обсягу отриманих збитків та структури фінансових джерел їх покриття дозволила зробити висновок, що включення інвестиційних ресурсів, що акумулюються на фондовому ринку, у фінансування страхових ризиків може суттєво знизити державні витрати на залучення додаткових ресурсів для покриття катастрофічних збитків. Крім того, за таких умов характерним буде зростання частки збитків, покриття яких забезпечується ринковими механізмами перерозподілу ризиків (страхування, перестраховання і сек'юритизація), та загальне зменшення частки непокритого збитку.

Автором запропоновано механізм організації емісії облігацій катастроф та їх розміщення на внутрішньому фондовому ринку України, що передбачає необхідність створення двох посередників: Державної перестрахової компанії – суб'єкта страхового ринку, що спеціалізується на перестрахованні ризиків стихійних лих і виступає спонсорською компанією в організації емісії облігацій катастроф, а також спеціалізованої перестрахової установи – посередника на фондовому ринку, виключним видом діяльності якого є емісія, розміщення та обслуговування обігу облігацій катастроф (рис. 4).

З метою визначення можливостей впровадження механізму сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків в Україні у роботі оцінено рівень потенціалу вітчизняного фондового ринку. Для цього проаналізовано сім показників за трьома групами факторів, що включали: показники обсягів біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі (у розрізі таких їх видів, як:

акції, корпоративні облигації, державні облигації та облигації місцевих позик, інвестиційні сертифікати та похідні цінні папери), показники кількості фондових посередників (торговців цінними паперами і компаній з управління активами) та макропоказники (чисті заощадження та чисті капітальні трансферти).

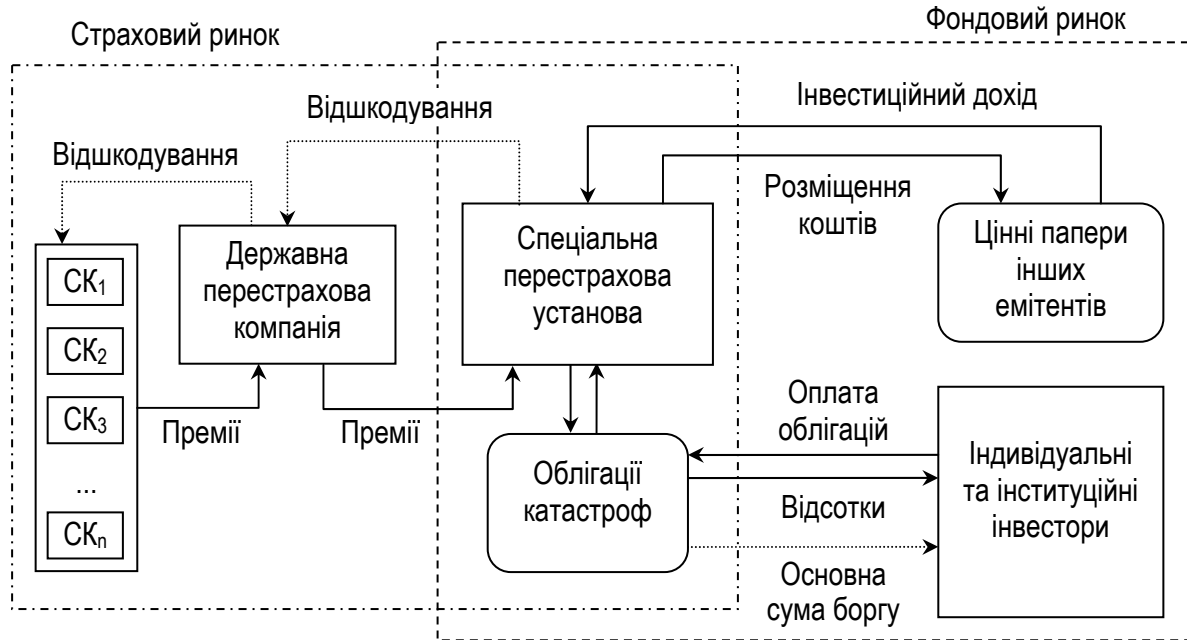

Рисунок 4 – Механізм використання емісії облигацій катастроф в Україні

Узагальнюючий показник рівня потенціалу фондового ринку автором визначено як добуток оцінок рівня потенціалу за кожним фактором і аналізованим періодом та вагового коефіцієнта, який враховує ступінь впливу кожного з аналізованих факторів на потенціал фондового ринку (для факторів, що характеризують обсяг біржових контрактів з цінними паперами, вагові коефіцієнти склали 0,12; для показників кількості фондових посередників – 0,11 та для макропоказників – 0,09):

$$FP = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n B_{ij} \times v_i, \quad (2)$$

де FP – виражений в балах узагальнюючий показник рівня потенціалу фондового ринку; B_{ij} – бальна оцінка рівня потенціалу фондового ринку по фактору i за період j ; v_i – ваговий коефіцієнт фактора i .

У результаті проведених розрахунків рівень потенціалу фондового ринку України склав 962 бали, що для даної моделі є високим показником (відповідає четвертому інтервалу [924,2; 1162,5]). Це свідчить про наявність фінансових можливостей для запровадження альтернативних інструментів управління катастрофічними страховими ризиками з використанням механізму емісії облигацій катастроф. Практичне впровадження сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків в Україні, окрім достатньої фінансової місткості фондового ринку, потребує

формування належного нормативно-правового підґрунтя та забезпечення високого рівня страхового покриття катастрофічних ризиків страховими компаніями.

Автором визначено пріоритетні напрямки розвитку страхування катастрофічних ризиків в Україні, зокрема такі: забезпечення взаємодії між державним та страховим секторами економіки, впровадження спільних програм перерозподілу катастрофічних ризиків, надання державних гарантій; стимулювання розвитку страхування ризиків стихійних лих шляхом включення його до обов'язкових видів страхування; залучення інструментів фондового ринку у процеси перерозподілу катастрофічних ризиків.

У роботі розглянуті основні засади створення та забезпечення ефективності функціонування державно-приватного партнерства у сфері управління ризиками природних катастроф, визначені функції учасників даного партнерства – страхових компаній та органів державної влади.

Обґрунтовано, що перевагами державно-приватного партнерства при управлінні ризиками природних катастроф є: забезпечення більш повного покриття ризиків природних катастроф; зменшення вартості страхування та уникнення несприятливого відбору ризиків; гарантованість та системність здійснення компенсації збитків, нанесених стихійними лихами; зниження навантаження на державний бюджет та підвищення ефективності превентивних заходів.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення науково-прикладної задачі, що полягає у розвитку теоретико-методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо управління катастрофічними страховими ризиками на основі застосування механізму їх сек'юритизації при формуванні конвергентної моделі фінансового ринку.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Найбільш проблемну групу ризиків з точки зору можливості управління ними та прийняття їх на страхування складають катастрофічні ризики. Вони характеризуються найвищим рівнем збитку, тяжкістю наслідків для соціально-економічних систем та складністю забезпечення компенсації збитків від них. Це визначає необхідність формування зваженої системи управління катастрофічними ризиками для запобігання неплатоспроможності страхової компанії у випадку реалізації таких ризиків.

2. Управління страховими ризиками здійснюється у декілька етапів, що включають прийняття ризиків на страхування, вибір і застосування методів впливу на ризик, контроль ризиків протягом дії договорів страхування та виплату страхових відшкодувань при настанні страхового випадку. Провідна роль в управлінні страховими ризиками має надаватися методам фінансування ризиків, направлених на формування достатніх за обсягами джерел їх покриття.

3. До основних факторів, що визначили можливість зближення страхового ринку та ринку капіталу, а також сприяли формуванню альтернативних інструментів управління страховими ризиками, слід віднести: загальний розвиток

інтеграційних та глобалізаційних процесів у світовій економіці, розвиток інформаційних технологій, наукові розробки у сфері ризик-менеджменту. Необхідність конвергенції сегментів фінансового ринку була зумовлена: циклічністю перестрахового ринку, недостатністю фінансових ресурсів перестрахових компаній для забезпечення необхідного обсягу перестрахового покриття, зростанням частоти і масштабності природних катастроф, появою нових видів страхових ризиків.

4. До основних інструментів управління страховими ризиками, що виникли в результаті конвергенції страхового ринку та ринку капіталу, належать облігації катастроф, облігації екстремальної смертності, варанти страхових збитків, катастрофічні свопи, перестрахові сайдкари, обмежене перестраховування, катастрофічні фондові опціони “пут”.

Враховуючи специфіку страхової діяльності та тенденції щодо розвитку нових підходів до управління страховими ризиками було виокремлено методи управління страховими ризиками за ознакою характеру участі страхової компанії у їх покритті: утримання ризику, фінансування ризику та передача ризику.

5. Розвиток конвергенції між сегментами фінансового ринку забезпечив формування принципово нового виду сек'юритизації – сек'юритизації страхових ризиків. На відміну від банківської сек'юритизації, метою її здійснення є забезпечення перспективної платоспроможності страхової компанії; при цьому отримання страховою компанією коштів, акумульованих за рахунок емісії облігацій катастроф, є можливим тільки після настання визначеної страхової події.

6. Залежно від виду тригера, встановленого за облігаціями катастроф, вони характеризуються різними рівнями морального та базисного ризиків, що відповідно пов'язані із можливістю завищення обсягів страхових збитків, отриманих страховою компанією, та із невідповідністю фактичного розміру збитку від катастрофи і отриманого страховою компанією обсягу відшкодування.

7. На сьогоднішній день в Україні страхові компанії не забезпечують достатнього покриття збитків від стихійних лих і техногенних аварій. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій здійснюється переважно за рахунок бюджетних коштів, що створює надмірне навантаження на державний бюджет та в цілому знижує ефективність перерозподілу коштів через бюджетну сферу.

8. Основними напрямками оптимізації джерел відшкодування збитків від природних катастроф в Україні є підвищення участі страхових компаній у компенсації таких збитків з урахуванням можливостей залучення фінансових ресурсів фондового ринку через емісію облігацій катастроф.

9. Проведена оцінка рівня потенціалу вітчизняного фондового ринку засвідчила наявність високого рівня його потенціалу, що говорить про можливість формування достатнього попиту на облігації катастроф. Виходячи з цього, основними умовами практичного впровадження сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків в Україні є підготовка відповідної нормативно-правової бази, що регламентує проведення операцій сек'юритизації, та розширення обсягів страхового покриття катастрофічних ризиків.

10. Серед основних напрямків удосконалення системи державного регулювання і нагляду у сфері страхування катастрофічних ризиків в Україні визначені наступні: включення страхування ризиків стихійних лих до обов'язкових видів страхування; впровадження державно-приватного партнерства у сфері управління ризиками катастроф; удосконалення нормативно-правової бази для забезпечення можливості застосування механізму сек'юритизації страхових ризиків в Україні. Взаємодія державних структур і страхових компаній при управлінні ризиками природних катастроф забезпечить більш повне та гарантоване відшкодування збитків від них; знизить навантаження на державний бюджет та підвищить ефективність здійснення превентивних заходів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографії

1. Козьменко О. В. Розвиток альтернативних інструментів управління страховими ризиками / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, О. М. Пахненко // Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва та ін. – Суми : Університетська книга, 2011. – С. 243–308 (3,3 друк. арк.). *Особистий внесок – визначення факторів конвергенції страхового і фондового ринків, дослідження основних засад здійснення сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків, аналіз особливостей облігацій катастроф як виду боргових цінних паперів (2 друк. арк.).*

Публікації у наукових фахових виданнях

2. Козьменко О. В. Джерела покриття і страхування збитків від катастроф: зарубіжний та вітчизняний досвід / О. В. Козьменко, О. М. Пахненко // Економіка України. – 2011. – № 11. – С. 30–37 (0,54 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у дослідженні основні засад використання облігацій катастроф для відшкодування збитків від катастроф (0,27 друк. арк.).*
3. Козьменко О. В. Фінансові методи управління катастрофічними ризиками / О. В. Козьменко, О. М. Пахненко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4. – С. 217–224 (0,46 друк. арк.). *Особистий внесок – розробка методичних підходів впровадження механізму сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків в Україні (0,23 друк. арк.).*
4. Козьменко О. В. Використання інструментів фінансового ринку як альтернативного механізму перестраховування / О. В. Козьменко, О. М. Пахненко // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 1. – С. 114–118 (0,38 друк. арк.). *Особистий внесок – проведення порівняльного аналізу альтернативних інструментів управління страховими ризиками (0,19 друк. арк.).*
5. Пахненко О. М. Облігації катастроф у формуванні інвестиційного портфеля страхової компанії / О. М. Пахненко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. : заснований у 1999 р. / ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Вип. 28. – С. 287–292 (0,32 друк. арк.).

6. Пахненко О. М. Фінансові методи управління страховими ризиками на зовнішньому страховому ринку / О. М. Пахненко // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2. – С. 118–123 (0,36 друк. арк.).
7. Пахненко О. М. Типологія ризиків, притаманних операціям сек'юритизації зобов'язань страховика / О. М. Пахненко // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління, том XI, серія “Економіка”. – Випуск 176 “Фінансово-банківські механізми державного управління економікою України”. – Донецьк, 2010. – С. 387–398 (0,52 друк. арк.).
8. Пахненко О. М. Концептуальні засади управління ризиками, прийнятими на страхування / О. М. Пахненко // Вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 2. – С. 96–100 (0,42 друк. арк.).
9. Пахненко О. М. Взаємодія страхового і фондового ринків при формуванні конвергентної моделі фінансового ринку / О. М. Пахненко, В. В. Роєнко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. / ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – Вип. 34. – С. 59–69 (0,52 друк. арк.). *Особистий внесок – розробка науково-методичного підходу до оцінки потенціалу фондового ринку (0,26 друк. арк.).*

Публікації у збірниках матеріалів конференцій

10. Пахненко О. М. Використання інструментів фондового ринку в діяльності страховика / О. М. Пахненко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доп. V Всеукр. наук.-практ. конф. (27–28 травня 2010 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “УАБС НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 2. – С. 139–141 (0,09 друк. арк.).
11. Козьменко О. В. Розвиток фінансового сектору України як основа забезпечення стабільності економіки / О. В. Козьменко, К. В. Багмет, О. М. Пахненко // Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України : Мат. міжнар. конф., м. Одеса, 21–22 жовтня 2010 р. / ІПРЕЕД НАН України. – Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2010. – С. 172–174 (0,12 друк. арк.). *Особистий внесок – аналіз конвергенції між страховим і фондовим ринками (0,04 друк. арк.).*
12. Пахненко О. М. Механізми страхування та перестраховання банківських ризиків: зміна пріоритетів / К. В. Багмет, О. М. Пахненко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доп. XIII Всеукр. наук.-практ. конф. (28–29 жовтня 2010 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 2. – С. 29–30 (0,1 друк. арк.). *Особистий внесок – визначення перспектив страхування і перестраховання катастрофічних банківських ризиків (0,05 друк. арк.).*
13. Пахненко О. М. Використання інструментів страхового та фондового ринків в управлінні катастрофічними ризиками / О. М. Пахненко // Управління розвитком : зб. наук. робіт : Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю молодих вчених та студентів “Розвиток економіки України в умовах глобалізації” (18 березня 2011 р.) / Харківський національний економічний університет. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 2011. – С. 46–48 (0,22 друк. арк.).

14. Пахненко О. М. Формування системного підходу до управління страховими ризиками / О. М. Пахненко, О. Г. Кузьменко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доп. XIV Всеукр. наук.-практ. конф. (27–28 жовтня 2011 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. – Т. 2. – С. 143–144 (0,1 друк. арк.). *Особистий внесок – систематизація заходів щодо управління страховими ризиками після прийняття їх на страхування (0,05 друк. арк.).*
15. Пахненко О. М. Проблематика страхування катастрофічних ризиків в Україні / О. М. Пахненко, Д. Р. Абрамітова // Проблемы развития финансовой системы Украины в условиях глобализации : сб. трудов XIV Междун. науч.-практ. конф. аспирантов и студентов, 21–23 марта 2012 г., г. Симферополь / “Центр Стабилизации”. – Симферополь : Таврический национальный университет имени В. И. Вернадского, 2012. – С. 153–154 (0,08 друк. арк.). *Особистий внесок – визначення перспективних напрямків збільшення обсягів страхового покриття катастрофічних ризиків в Україні (0,04 друк. арк.).*
16. Пахненко О. М. Взаємодія державних структур та страхових компаній у сфері управління ризиками катастроф / О. М. Пахненко // Проблеми державного управління фінансово-економічною системою національної економіки : тези доп. I Міжн. наук.-практ. конф. (Донецьк, 29–31 березня 2012 р.) / Редкол.: О. С. Поважний (відп. ред.) та ін. – ДонДУУ. – Донецьк, 2012. – С. 66–69 (0,14 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Пахненко О. М. Управління катастрофічними страховими ризиками при формуванні конвергентної моделі фінансового ринку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2012.

У дисертації досліджено сутність катастрофічних страхових ризиків, систематизовано теоретико-методологічні підходи до управління ними. Запропонована класифікація методів управління страховими ризиками за ознакою характеру участі страхових компаній у їх покритті та розширено перелік інструментів управління страховими ризиками за рахунок включення до них цінних паперів та похідних фінансових інструментів, пов’язаних з договорами страхування.

Досліджено науково-теоретичні засади функціонування механізму сек’юритизації катастрофічних страхових ризиків. Розглянуті особливості формування фінансових джерел покриття збитків від стихійних лих та техногенних аварій в Україні та проаналізована роль вітчизняних страхових компаній у забезпеченні відшкодування катастрофічних збитків.

Розроблено науково-методичний підхід до оптимізації джерел фінансування збитків, завданих стихійними лихами, та оцінки економічного ефекту від застосування сек’юритизації катастрофічних страхових ризиків. Досліджено

організаційно-правові основи впровадження в Україні механізму сек'юритизації катастрофічних страхових ризиків та використання потенціалу вітчизняного фондового ринку для їх покриття.

Ключові слова: управління ризиками, катастрофічний ризик, страхування, страховий ринок, фондовий ринок, сек'юритизація, конвергенція, облігації катастроф.

АННОТАЦИЯ

Пахненко Е. М. Управление катастрофическими страховыми рисками при формировании конвергентной модели финансового рынка. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2012.

В диссертации исследована сущность катастрофических страховых рисков, систематизированы научно-теоретические основы определения критериев принятия рисков на страхование и методологические подходы к управлению рисками. Предложена классификация методов управления страховыми рисками по признаку характера участия страховых компаний в их возмещении (удержание, передача и финансирование риска). Расширен перечень инструментов управления страховыми рисками за счет отнесения к ним ценных бумаг и производных финансовых инструментов, связанных с договорами страхования.

Исследованы научно-теоретические аспекты функционирования механизма секьюритизации катастрофических страховых рисков, проведен сравнительный анализ основных принципов осуществления секьюритизации банковских активов и секьюритизации страховых обязательств. Рассмотрены методологические и практические аспекты организации выпуска облигаций катастроф в контексте анализа их ключевых характеристик (срока обращения, типа триггера, объема эмиссии, условий погашения). Исследованы особенности формирования финансовых источников покрытия убытков от стихийных бедствий и техногенных аварий в Украине, проанализирована роль отечественных страховых компаний в обеспечении возмещения катастрофических убытков.

Разработан научно-методический подход к оптимизации источников финансирования убытков, причиненных стихийными бедствиями, путём внедрения механизма секьюритизации рисков природных катастроф; проведена оценка экономического эффекта от использования секьюритизации катастрофических страховых рисков. Предложен механизм организации эмиссии облигаций катастроф и их размещения на внутреннем фондовом рынке Украины, что предусматривает необходимость создания двух посредников: Государственной перестраховой компании и специализированной перестраховой организации. Предложены методические основы оценки потенциала фондового рынка с точки зрения возможности применения механизма секьюритизации катастрофических страховых рисков. Разработаны предложения по обеспечению эффективности сотрудничества государственных структур и страховых компаний в сфе-

ре возмещения ущерба от природных катастроф на основе создания государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: управление рисками, катастрофический риск, страхование, страховой рынок, фондовый рынок, секьюритизация, конвергенция, облигации катастроф.

SUMMARY

Pakhnenko O. M. Managing catastrophic insured risks in the formation of a convergent model of financial market. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics by specialty 08.00.08. – Money, Finance, Credit. – The Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine, Sumy, 2012.

The paper summarizes the theoretical principles of catastrophic insured risks securitization and provides the analysis of the methodology and practical aspects of catastrophe bonds issue. The thesis discloses the principles of formation of financial sources to pay the indemnity for losses from natural disasters and industrial accidents in Ukraine and the analysis of the role of insurance companies in providing coverage for catastrophic losses.

The paper substantiates the scientific approach to the optimization of financial sources structure to funding the losses caused by natural disasters through the implementation of the mechanism of catastrophe risks securitization. It studies the organizational and legal framework for implementation of catastrophic insurance risk securitization in Ukraine and examines the financial potential of the stock market for catastrophic risks coverage. The paper provides the proposals for ensuring effective cooperation between state agencies and insurance companies in damages from natural disasters on the basis of a public-private partnership.

Key words: risk management, catastrophic risk, insurance, insurance market, financial market, securitization, convergence, catastrophe bonds.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
О. В. Козьменко

Підписано до друку 26.04.2012.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160 від 10.04.2008